

LAUSUNTO LAKIVALIOKUNNALLE

1. Yleistä

Hallituksen esityksessä on ehdotettu, että kansliatoiminnot lakkaavat yhteensä 12 paikkakunnalta. Kanslioissa on paitsi seiniä, niiden sisällä ihmisiä eli kysymys ei ole pienestä asiasta.

Nyt kun ollaan rakentamassa 2020 -luvun käräjäoikeusverkostoa, hankkeina on nähtävissä sakkomenettelylain soveltamisalan laajentaminen, liikenne rikosten muuttamista hallinnolliseksi virhemaksuksi, summaaristen riita-asioiden keskittäminen, digitalisaatio (AIPA) ja useat erilaiset hankkeet menettelyiden keventämiseksi. Näillä kaikilla on varsin suuri merkitys siihen, mitä asioita käräjäoikeuksissa käsitellään, missä käräjäoikeuksissa työtä tehdään ja millä tavoin työtä tehdään. Kaikkien eri hankkeiden yhteisvaikutukset eivät ole vielä nähtävissä.

Summaarisia riita-asioita ei tulisi keskittää, koska se saattaa johtaa henkilöstön siirtymiseen virastosta toiseen. Koko verkostoa ajatellen valtakunnallinen työjono on parempi vaihtoehto.

Digitalisaation myötä on nähtävissä vähenevää työntarvetta. Digitalisaatio johtaa myös siihen, että entistä vähemmän on merkitystä sillä, missä työtä tehdään. Kirjallisessa menettelyssä ratkaistavissa rikosasioissa, summaarisissa riita-asioissa, avioeroissa, hakemusasioissa ja velkajärjestelyissä työtä voidaan varsin hyvin tehdä siellä, missä nyt on henkilöstöä. Digitalisaatio entistä paremmin antaa sijaa sille, että suullisia käsittelyitä edeltävää sihteerityötä voidaan tehdä toisessa kansliassa kuin missä tuomari tai käräjänotaari on. Tuomareiden erikoistumisen kannalta kanslian A tuomareita voi erikoistua johonkin asiaryhmään aivan yhtä hyvin kuin kanslian B tuomareita. Keskittäminen ja ihmisten työpaikkojen siirtäminen ei siis ole ainoa keino vastata nykyisiin ja lähitulevaisuuden haasteisiin. Tällä pitäisi olla merkitystä kanslioiden tai istuntopaikkojen lukumäärään.

Eri kanslioiden tilanteet poikkeavat toisistaan suuresti esimerkiksi asiamäärän, henkilöstömäärän, ikärakenteen, määräaikaisen henkilöstön lukumäärän, tilojen käyttöasteen, tilojen kunnon suhteen ja etäisyyksien osalta. Sekin on selvää, että joillakin alueilla on toimivat julkiset kulkuyhteydet ja toisilla taas ei. Näillä kaikilla on merkitystä 2020-luvulla vaadittavien kanslioiden lukumäärään.

Verkostoratkaisussa on huomioitava käräjäoikeusverkoston kehittämistarpeiden ohella myös eri käräjäoikeuksien ja kanslioiden yksilölliset tilanteet niin henkilöstön kuin asiakkaiden kannalta. Kanslioissa olevaa henkilöstöä ei saa unohtaa. Voidaanko kaikki asiaan vaikuttavat seikat huomioida riittävästi lakia säädettäessä?

Käräjäoikeuden ydintehtävää toteutetaan arkisessa lainkäyttötyössä ja asiakaspalvelussa. Ydintehtävän kannalta ei ole keskeistä se, mitä nimeä kukin toimipiste kantaa. Hallinnolliset tehtävät ovat tärkeitä, mutta ne eivät kuitenkaan ole sitä ydintehtävää, minkä vuoksi käräjäoikeuksia tarvitaan. Hallinnollinen

työ tapahtuu tällä hetkellä pitkälti sähköisesti. Nykyisissä hallinnollisissa kanslioissa olevien hallintosih-teereiden osaaminen on hyödynnettävissä jatkossakin, vaikka kanslia menettäisikin hallinnollisen kans-lian statuksensa.

Vaikka kaikkien vireillä olevien hankkeiden yhteisvaikutukset eivät ole kunnolla nähtävissä, todennä-köistä on, että 2020- luvulla käräjäoikeuksissa käsitellään vähemmän asioita ja tehokkaammalla tavalla kuin tällä hetkellä eli henkilöstöä ja tiloja tarvittaneen vähemmän. Ei ole esteitä sille, että käräjäoikeuk-sien lukumäärää vähennetään. Varmasti on rajatapauksia sen suhteen, tulisiko lakkautettavaksi nyt esitet-tävä käräjäoikeus tai kanslia sittenkin säilyttää tai muuttaa edes istuntopaikaksi. Asiakasnäkökulman jäl-keen arvioin asiaa Ylivieska-Raahen käräjäoikeuden osalta.

2. Asiakasnäkökulma

Laaajoissa riita-asioissa ja rikosasioissa asioiden ajaminen tapahtuu yleensä syyttäjän tai asianajan toi-mesta. Tällöin asianosaisten rooli jää usein siihen, että häntä kuullaan pääkäsittelyssä todistelutarkoituk- sessa. Jo nyt asianosaisten osallistumista voidaan helpottaa tietyissä rajoissa videon tai puhelimen väli-tyksin tapahtuvalla kuulemisella. Vireillä on myös hankkeita, jotka toteutuessaan entisestään vähentävät niitä tilanteita, jolloin kansalaisen on henkilökohtaisesti oltava läsnä pääkäsittelyssä. Verkostouudistusta silmällä pitäen asianosaisten näkökulma ei ole keskeinen niissä asioissa, joissa asianosaisten rooli jää lä- hinnä todistelutarkoituksessa kuulemiseen.

Avioeroasiat ja lähestymiskieltoasiat ovat tyypillisesti asioita, joita yksityishenkilöt hoitavat itseksensä. Hakemuslomakkeita kyllä löytyy internetistä. Läheskään kaikille eivät riitä sähköiset lomakkeet ja puhe- linalpalvelu, vaan he tarvitsevat henkilökohtaista asiakaspalvelua. Kaikkialla ei vielä ole yhteispalvelupis-teitä, mikä sellaisenaan voi puoltaa käräjäoikeuden kanslian tai edes istuntopaikan jättämistä.

3. Ylivieska-Raahen käräjäoikeus

Vuoden 2010 verkostouudistuksen valmisteluvaiheissa oli esillä malli, jossa Raahen käräjäoikeus olisi yhdistetty toiseen käräjäoikeuteen kuin mihin Ylivieskan käräjäoikeutta esitettiin yhdistettäväksi. Loppu- tulema oli se, että muodostettiin väestöpohjaltaan noin 120.000 asukkaan Ylivieska-Raahen käräjäoikeus. Hallinnollinen kanslia sijoitettiin Ylivieskaan ja Raahesta tuli toinen kanslia. Verkostoratkaisun jälkeen Ylivieskan toimitilat saneerattiin ja myös Haapajärven kanslian henkilöstö siirtyi Ylivieskaan. Raahen kanslia toimii asianmukaisessa ja pelkästään oikeustaloksi suunnitellussa rakennuksessa.

Ylivieska-Raahen käräjäoikeus on kaksine kanslioineen yksi hyvin toimiva kokonaisuus. Tähän on päästy sillä, että käräjäoikeus on nähty yhtenä kokonaisuutena eikä kahtena eri kansliana. Sihteeritöitä on ohjattu sinne, missä niille on tekijöitä eli henkilöstöä ei ole pyritty keskittämään Ylivieskaan. Myös tuomareita on sijoitettu tasaisesti sekä Ylivieskaan että Raahen ja töitä on tasattu asioita eikä henkilöitä siirtämällä. Lä- hitulevaisuudessa digitalisaatio entisestään lisää mahdollisuuksia töiden järkevälle järjestelylle.

Ylivieska-Raahen käräjäoikeuden lakkauttamiselle ei ole toiminnallisuuteen perustuvia syitä. Paras vaih-toehto on, että Ylivieska-Raahen käräjäoikeus säilytetään sellaisenaan kaksine kanslioineen.

Raahen ja Ylivieskan etäisyys on 100 km eikä paikkakuntien välillä ole työmatkaliikenteeseen luontevasti soveltuvaa julkista liikennettä. Raahen ja Oulun välimatka taas on 75 kilometriä ja käytettävissä on myös julkisia kulkuneuvoja. Raahen kanslian henkilöstön ja asiakkaiden kannalta Oulun suunta on parempi vaihtoehto kuin Ylivieska, jos Raahen ei jää kansliaa tai istuntopaikkaa.

Jos Raahen kanslia on puhtaasti kustannusten säästämiseksi pakko lakkauttaa, Raahen tulisi kuitenkin jättää istuntopaikka. Raahen seudulle ollaan suunnittelemassa Pyhäjoen ydinvoimalaa. Ennakoitavissa on, että ydinvoimalahanke tulee lähitulevaisuudessa kasvattamaan Raahen seudulta tulevien juttujen määrää. Istuntopaikkaa mahdollistaisi järjestää jollain tavoin myös asiakaspalvelua sitä tarvitseville. Istuntopaikan yhteyteen on sijoitettavissa henkilöstölle työmatkaliikennettä vähentäviä työtiloja. Raahen jäävät tilat

helpottavat myös Oulun käräjäoikeuden istuntosalipulaa ja muuta tilantarvetta.

Pelkkä istuntopaikka ei edellyttäne muuta turvallisuusjärjestelyä kuin, että istuntopäiviksi tilataan vartijapalvelua.

Raahessa ei ole yhteispalvelupistettä. Jos Raahen ei jää edes istuntopaikkaa, jotenkin on ratkaistava se, miten turvataan Raahen seudun asiakkaiden palvelutarpeet niissä asioissa, joissa yksistään sähköiset palvelut ja lomakkeet eivät riitä.

Laamannin sijasta:

Heikki Sneck
osaston johtaja, käräjätuomari